

Konstverket snart på plats

Foto: Kai Rosnell

Förberedelserna för det stora krigsbarnsevenemanget i Haparanda 25-27 april pågår intensivt på alla fronter. Arbetena på plats vid Gamla tullhuset är i full gång, och i ateljén i Helsingfors har konstnären **Anna Jäämeri-Ruusuvuori** (bilden till vänster) just lagt sista handen vid sin skulptur.

Medlemmarna har visat stort intresse för denna unika händelse, och det börjar bli ont om plats på båten till Helsingfors om man vill vara med på hela resan.

Att statsöverhuvudena i Sverige och Finland, kung **Carl XVI Gustaf** och president **Tarja Halonen**, träffas på det här sättet under ett gemensamt arrangemang hör inte till vanligheterna. Vi väntar oss en viss uppmärksamhet även från de stora medierna i både Sverige och Finland.

Allt du behöver veta inför evenemanget finner du på Sidorna 8-9!

Vår hemsida: www.krigsbarn.se

Foto: Kai Rosnell

Nu har Riksförbundet Finska Krigsbarn äntligen fått en egen hemsida.

Den har den enkla adressen www.krigsbarn.se och ersätter den tidigare som vi hade via Immigrantinstitutet i Borås. Den gamla web-adressen gäller alltså inte längre.

Det är **Lasse Ulvemo** (bilden) som skapat den nya hemsidan. Den ska vara lätt att sköta, det är ganska enkelt att byta ut gamla texter mot nya. Förhoppningsvis når vi nya grupper av människor som är intresserade av krigsbarnsverksamheten, då och nu.

K.R.

Från redaktionen

I detta nummer:

sidan

Historien omvärderas fortlöpande.

Torsdagen den 13 februari 1945 bombades Dresden sönder och samman av de allierades bombplan. Tiotusentals människor dödades och den gamla kulturstaden totalförstördes.

I en färsk bok "Dresden" av **Frederick Taylor** framställs aktionen inte som en krigsförbrytelse utan snarare som ett led i "normal" krigsföring.

Att bomba civila bostadsområden ingick i Sovjetunionens taktik för att krossa Finland i vinterkriget.

I detta nummer av MN berättar vi om en bok som skildrar livet i Dresden under bombanfallen, från en ung pojkes perspektiv.

Vi tar också upp en händelse som den svenska frivilligkåren var med om strax innan fiendligheterna upphörde i vinterkriget. Att likvidera ryska fångar för att de var besvärliga att föra med sig i djup snö kan knappast betecknas som annat än en krigsförbrytelse. Ändå har det nästan inte alls uppmärksammats här i Sverige. Det har drunknat i de berättigade lovorden för de svenska frivilligas insatser – de bidrog ju faktiskt till att Finland förblev självständigt.

Sådant förekommer i alla krig så man ska väl inte göra någon stor affär av det. Men nedtystandet...

I DN 26 januari "avslöjar" **Ingrid Lomfors** hur **Folke Bernadottes** mycket uppmärksammade räddningsaktion från koncentrationslägren med de vita bussarna tillrättalagts i den svenska historieskrivningen. Att man fraktade bort de svagaste fångarna från lägren (franska, ryska och polska fångar) till andra läger i Tyskland för att i stället kunna rädda norska och danska fångar till Sverige har dolts bakom talen om hjältedåd. Lomfors avslöjar spelet i sin bok "Blind fläck" som kommer ut nu i mars.

Så det finns mörka fläckar även i den svenska historien som inte uppmärksammats i historieskrivningen.

Krigsbarnsverksamheten har också omvärderats. Från att i många år ha uppfattats som en lyckad aktion har den utsatts för allt fler kritiska röster.

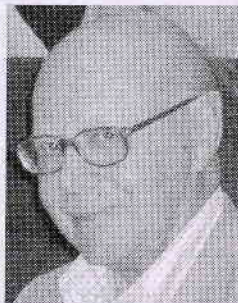
"Sanningen" är väl att de flesta krigsbarn ansåg sig väl behandlade i Sverige. Men det fanns alltför många fall där barnen upplevde tiden här som negativ.

Och hemkomsten till Finland var en glädje för många, men innebar väldiga problem för andra.

Att ge en balanserad och nyanserad bild av krigsbarnsverksamheten hör till denna tidnings huvuduppgifter.

Så noterar vi att de spanska krigsbarnen (främst i Ryssland) äntligen får både erkännande och ett extra tillskott till pensionen. Att tro att de finska krigsbarnen skulle vederfaras något liknande är kanske att vara alltför blåögd.

Kai Rosnell, chefredaktör

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos **Knivsta Tryckeri AB**, Knivsta, i februari 2005.

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Hellre baracker i Finland	3
Liisa som krigsbarn i Sverige	4-5
"Jag hade en storebror"	6
Spanska krigsbarn får erkännande	7
En solskenshistoria	8
Senaste nytt om Haparanda	8-9
Frivilligkårens krigsförbrytelse	10
Martinson och Vinterkriget	10
Ögonvittnen berättar	11
Forskning om adoptionerna	12
Inlägg, debatt	13
Välkommen till Karlskoga	13-14
På gång i lokalföreningarna, RFK-info	15
Krigsbarn i Tyskland och Holland	16

I nästa nummer:

Haparanda-festligheterna
Rapport från Riks 2005
Nya böcker, och äldre

Debattera mera!

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt utkommer i början av juni 2005. Deadline för manus 24 maj. Därefter början av september och december.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Redaktionen för MedlemsNytt:

Leila Ulvemo, ansvarig utgivare, Lilla Köpmang. 4, 572 30 Oskarshamn. Tel 0491-77403.

E-post: leila@ulvemo.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Kølängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@home.se

Doris (Gui) Emanuelsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundbyberg. Tel: 08-7333187.

E-post: gui.sture@bredband.net

Pentti Käppi, Östra Skansg. 10, 413 02 Göteborg.

Tel 031-291688. E-post: pentti.kappi@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

— Ordföranden har ordet: —

Oskarshamn i februari 2005.

Vänner!

I flodvägens spår är det inte lätt att komma igång med spalten. Vi har också berörts av **tsunamin**. Kanske några har släkt och vänner som omkommit? Nu har dödsiffran höjts till ofattbara 280 000. Hur kan det vara möjligt? Under en kort stund dog så många. Hur klarar man dessa förluster i familjerna och nationellt? Kan vi någonsin få reda på alla saknade? Och så har vi barnen som överlevde men inte föräldrarna. Och föräldrar som letar efter sina barn.

Det första identifierade offret som sändes hem till Sverige var ett barn. Våra tankar går till alla drabbade och inte minst till alla familjerna i Asien, som mist allt.

Under de första dagarnas kaos kom frågan upp om vi som förbund skulle lämna något bidrag till offren. Det blev ja från styrelsen. Styrelsen valde att ge bidraget till SOS barnbyar.

Flera lokalföreningar har skickat bidrag. Att de flesta av oss också har bidragit privat är naturligt med tanke på vår egen bakgrund. Våra finska krigsbarnsvänner har också deltagit på sitt håll i insamlingarna.

Tack alla ni som gav ert stöd och ansåg att vi skulle agera!

Krig och terror orsakas av människor, men när naturen själv ställer till det med all sin kraft har människan mycket litet att sätta emot.

Unicefs årsrapport visade på cirka en miljard barn utan barndom. Fattigdom, krig, konflikter och hiv/aids slår ut barnens möjligheter till ett bra liv.

Och som om inte flodvägskatastrofen vore nog kom **stormen** till Småland och övriga södra Sverige. Jag trodde taket skulle lyfta, men det blev endast takpannor som flög omkring. Träden ligger som pinnar i skogarna. Strömmen och telefonnäten fungerade inte, inte heller mobilerna. Vad är det som händer?

Haparandaprojektet är snart klart. En del detaljer skall fortfarande finslipas.

Anmälningarna strömmar in och hotellen bokas. Det ser ut att bli god uppslutning från Sverige.

Ett stort tack till våra finska vänner som skaffat rabatterade priser både på båtens och tåget. Detta har säkert bidragit till mängden anmälningar.

Trevligt att börja resan gemensamt med båtresan till Finland. Tågresan, som många av oss gjort åtminstone en gång, känns lite spännande. Flera har liksom jag börjat

kämma oro inför den resan. Kan det komma fram minnen som vi har gömt undan under alla dessa år? Klarar vi av resan och räcker det att ha varandra som stöd? Tänk på att det kan bli jobbigt för några. Det blir bättre om vi bryr oss om och tar hand om varandra.

På initiativ av Stockholmsföreningen har vi fått närmare kontakt med **krigsveteranerna**.

Krigsbarnen och veteranerna har träffats på varandras möten några gånger. Några av oss har blivit stödmedlemmar hos dem. Socialattaché **Anne Eriksson** på Finlands ambassad bjud in krigsveteranerna, -invaliderna och krigsbarnen till en gemensam träff på ambassaden. Syftet är att se om vi har gemensamma intressen och undersöka om vi kan närma oss varandra.

Under vår första träff var ambassadör **Pertti Torstila** och militärattaché **Stig-Göran Grönberg** närvarande. De hade funderingar på värt samarbete med tanke på veteranernas höga ålder. Helt konkret behövs yngre fanbärare till de finska högtiderna. Det bildades genast en mindre arbetsgrupp ur dessa tre riksorganisationer. Den ska ta fram former för gemensamma behov. **Doris Emanuelsson** valdes till sammankallande. Det känns riktigt bra att vi nu har etablerat kontakten med dessa båda av Finlands krig drabbade grupper, veteraner och invalider.

Förbundet har en ny **hemsida**, www.krigsbarn.se

Vi håller på att fylla den med innehåll om vår bakgrund och verksamhet.

Sist ett tack till styrelsen för verksamhetsåret 2004. Dags för nya tag i förbundet.

Vj ses i Haparanda! Ha en bra resa och ta hand om varandra!

Kompendiet

Ann-Maj Danielsen har nu påbörjat arbetet med att sammanställa kompendiet med berättelserna som skickades till förbundet för cirka fem år sedan. Det handlar om berättelserna som inte fick plats i antologin. Du som vill ha kontakt innan Ann-Maj hör av sig, ring 08-7152050.

Du blir kontaktad för godkännande av texten och att vi får använda din text innan kompendiet trycks.

Leila

Hellre baracker i Finland än finska barn hit

Arbetsblad, Gävle, hade en artikel med ovanstående rubrik den 27 december 1944. Så här står det bl a:

"Överförandet av flera finska barn till Sverige måste bestämt avstyrkas, förklarar Socialstyrelsen, som därför motsätter sig civilförsvartsstyrelsens framställning att få medverka vid om-

händertagande av ytterligare 5 000 finska barn.

Enligt Socialstyrelsen böra några nya barnhem eller internatförläggningar för finska barn inte inrättas här..."

"...möjligheterna för ytterligare utplacering av finska barn i enskilda

svenska hem anser styrelsen vara i det närmaste uttömda."

"Genom sina tjänstemän och inspektriser säger sig styrelsen ha kunnat konstatera, att barnhemmen för finska barn ofta lämna rum för allvarliga anmärkningar."

Så Socialstyrelsen kände till det!

K. R.

Liisa som krigsbarn i Sverige

I augusti 1944 kom **Liisa Anneli Raita** till Sverige.

Här propagerades för att ta emot finska barn för en tid medan kriget härjade i Finland. Ett år tidigare hade jag, **Eric Wademark**, tagit min lärarexamen och samtidigt kantorsexamen, och var färdig för min första tjänst som blev i Kårböle i Hälsingland.

I september det året gifte vi oss, **Mary** och jag, och bildade hem där. När uppropet om att ta sig an de finska krigsbarnen kom anmälde vi vårt intresse.

Tyst och blyg

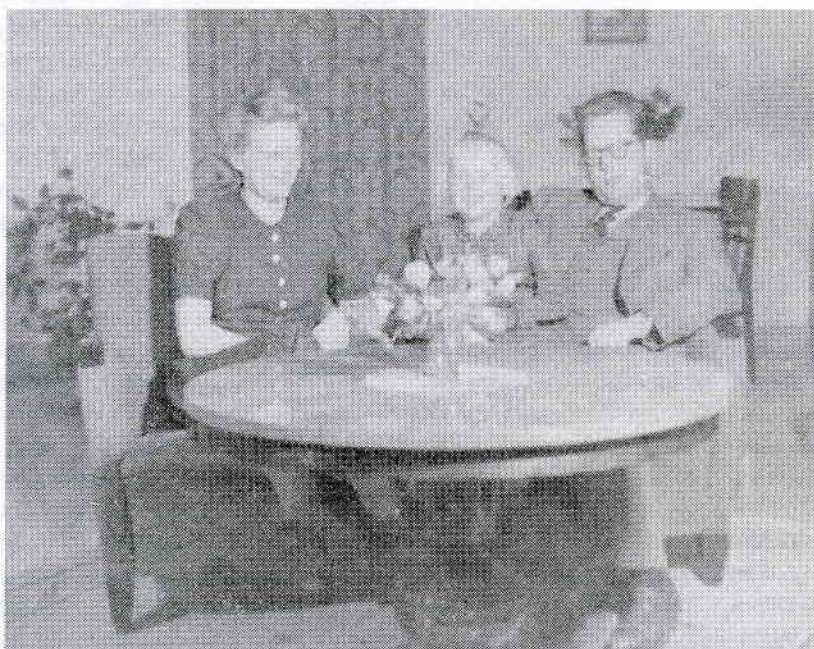
Spännande var det att se vad som skulle komma. Pojke eller flicka?

Det blev Liisa. En liten söt och rar och pigg fyraåring. Ja, pigg, det visade sig först senare.

Hon kom en lördag, blyg och tyst, och det var helt naturligt: främmande land, främmande människor, främmande språk, och efter en lång, lång resa.

Vi försökte få henne att säga något. Vi hade skaffat oss ett litet lexikon där vi försökte leta upp något ord – men inte ett ljud.

På söndagsmorgonen fick hon

Liisa med mamma och pappa Mary och Eric Wademark i Mangskog 1945.

följa med till kyrkan och sitta med Mary, mamma som hon sedan kom att säga, på läktaren där jag satt vid orgeln.

De första orden

Efter gudstjänsten satt vi hemma i köket med en god vän och pratade, och Liisa satt tyst på en stol i rummet intill.

Mitt under vårt samtal fick vi höra de första orden från henne: "Kom hit, kom hit." Det hade hon tydligen hört på resan och i karantänen som de fick vara i innan de lämnades ut till familjerna.

Det gick fort med språket. En söndag senare, då hon kunde svenska ganska bra, satt hon också med på läktaren. Det var nattvardsgudstjänst och när människorna samlades vid altaret viskade hon till mamma: "Får dom kaffe?"

Vi bodde i en lägenhet ovanpå skolan och varje dag var Liisa med skolbarnen i klassrummet och ute på rasterna. Till varje lektion ställde barnen upp på led innan man marscherade in i klassrummet, och det var med stort allvar som Liisa ställde upp och rättade in sig i ledet.

Genom samvaron med barnen dröjde det inte länge förrän hon talade svenska – med lite finsk brytning men med hälsingedialekt.

Skrämmande fyrverkeri

En kort tid efter Liisas ankomst hade idrottsföreningen en kväll ordnat en fest inte långt från skolan. När det börjat mörkna avsköts ett fyrverkeri. Men ljusen och smällarna gjorde Liisa alldeles dödsförkräckt. Hon grät och darrade.

Vi tog henne i vår säng och försökte trösta henne med de enda ord vi kunde: "ei sota, ei sota".

Senare, när hon kunde svenska, berättade hon hur hon och Pentti, brodern, och äiti hade fått springa undan bomber, och en släkting hade sårats.

Den 13 december 1944 flyttade vi från Kårböle till Mangskog i Värmland. Dit åkte vi tåg, och vi skulle byta tåg i Örebro. Det blev naturligtvis lite lång

Liisa Raita återkom till Sverige 1968 och bor sedan sju år på Gotland. Hon besöker sina fosterföräldrar i Sala regelbundet.

Foto: Kai Rosnell

forts på nästa sida →

Liisa...

forts från föreg. sida

tråkigt för Liisa på tåget så hon frågade gång på gång när vi skulle vara i "Överbron".

Kan man äta bananer?

I Kärböle blev vi utsatta för en stor besvikelse.

Sydfruktur var ju något sällsynt under kriget. En gång kom ett meddelande från mataffären att man skulle få hem ett parti bananer. Men de skulle fördelas mellan familjer med barn. Vi anmälde oss och talade om och om igen om den där väldigt goda frukten som Liisa snart skulle få smaka.

Så kom dagen när jag skulle hämta bananerna från affären. När jag kom hemåt såg jag Liisa som hade krupit upp på grindstolpen och satt där och väntade på det goda hon aldrig ätit. Minst lika spännande var det för oss att få se glädjen när hon skulle mumsa i sig godsakerna. Vi gick upp i köket. Jag skalade bananen och Liisa tog en tugga. Sedan lade hon undan resten på bordet. Det var inget gott.

Jag tror besvikelsen var många gånger större hos oss än hos Liisa.

"Titt hö du står"

I Mangskog blev Liisa ganska snart ren värmländska. Också här var hennes nöje att vara med i skolan. Hennes värmländska dialekt kom fram en gång när mamma höll på att klippa till ett tyg för att sy. Kritan som hon ritade med på tyget ville Liisa ha. Nej, sa mamma, den måste jag ha kvar.

Liisa blev sur och gick men kom tillbaka om en stund och fick då se att kritan fallit ner på golvet och att mamma råkat sätta sin fot på den. Full av förtvylelse utbrast då Liisa: "Tett hö du står ö frör på!" ("Titta vad du står och trampar på".)

Ögonstenar

Vid köksingången till bostaden hade jag burit hem från skogen några vackra ormbunkar, strutbräken, och planterat. Någon gång hade jag väl sagt att de var jag väldigt rädd om. De var mina ögonstenar.

En gång var vi ute och cyklade med Liisa på paketställaren. I skogen vid sidan av vägen växte mycket ormbunkar, och Liisa utropade: "Titta pappa vad mycket ögonstenar!"

Liisa minns:

"Det känns att livet ler"

Jag trivdes väldigt bra hos Eric och Mary, hade inte ens hemlängtan. Det var en lycklig tid.

Det är märkligt, men jag minns mycket av första resan till Sverige, men inte ett dugg av återresan fast jag var äldre då.

När jag kom tillbaka till Finland i december 1945 kunde jag ingen finska, men när "mamma" och "pappa" kom till Finland 1947 – de ville se hur jag hade det – kunde jag inte svenska!

1949 skickade de en flygbiljett, och

jag var några veckor hos dem. Nästa gång var jag här 1955. Sen gick det fjorton år utan kontakt.

Efter skolan jobbade jag som bussvårdinna i Kotka. 1956 blev jag sjuk, låg på sanatorium över sju månader men klarade lungtuberkulosen.

Jag gifte mig 1959 och fick en dotter. Efter sju år blev det skilsmässa och jag började jobba som servitris. Så träffade jag min andra man. Hans pappa bodde i Eskilstuna. Det var han som fick oss att flytta till Sverige i augusti 1968. Igen fick man börja lära sig språket.

I februari 1969 fick jag mitt tredje och sista barn. Jag kunde ingen svenska men med hjälp av tolk fick jag veta var min svenska mamma och pappa bodde, och ringde till dem från BB. Pappa svarade, och det var tyst en lång stund när han fick höra vem som ringde.

Sen blev det fart. Adressen kunde jag ge, men att förklara var jag var då, det gick inte.

De kom nästa dag till Eskilstuna men ingen var hemma. Det var klart, jag låg på BB och gubben jobbade. De lämnade adressen genom postluckan. De bodde då, och bör fortfarande, i Sala. Sen började vi träffas då och då.

Efter några år blev det skilsmässa igen. Jag bodde i Eskilstuna i 28 år, jobbade på Esso motorhotell och Stadshotellet.

Äldsta pojken hade flyttat till Gotland och 1996 beslöt jag också att flytta dit. Jag hade varit sjukpensionär sedan 1990.

Jag träffade en trevlig finsk man och han tål mig fortfarande.

Det var hans förtjänst att jag träffade Pirkko Ahlin år 2000. Hon fick mig att börja

leta efter finska krigsbarn på Gotland. Det var segt i början men i mars 2001 började vi träffas. Först var vi bara sju, nu är vi tjugo som träffas fem-sex gånger om året.

Till sommaren blir jag "myndig", pensionär på riktigt, och det känns att livet ler.

Liisa Raita

Eric i Mangskog 1945.

Vid något tillfälle hade vi en gungstol som hon gärna ville gunga i. Men det kunde bli så våldsamt att vi var rädda hon skulle tippa över, så vi varnade henne för det.

Hem igen

En stund senare fick vi höra hur hon satt med sin docka i famnen och gungade så fint medan hon sjöng till dockan: "Ingenting farligt ska jag säga dig, ingenting farligt..." om och om igen. Hon var väldigt duktig att sjunga och hon sjöng gärna och ofta.

Från början var vi medvetna om att Liisa skulle få komma hem till sin familj igen. En dag i slutet av 1945 kom meddelandet att hon måste resa. Det var svårt att lämna henne, men det goda var att hon hade en familj att komma hem till, och dit hon ju egentligen hörde, vilket inte var fallet med många av krigsbarnen i Sverige.

Eric Wademark, Sala

”Jag hade en storebror”

Han hette **Lars-Göran** men kallades Putte. Han var finlandssvensk från Vasa. Mamma berättade att han kom till Krylbo station med en adresslapp om halsen.

Det var 1942 och Puttes mamma hade kortfattat skrivit i ett litet brev att nu hade även salta sillen tagit slut. nu måste också pojken skickas iväg. Putte skulle inte vara till så mycket besvär. Han var tre år och mycket snäll...

Det skulle dröja två år innan jag föddes. Mamma ansågs inte kunna få barn. Hon hade redan ställt in sig på att adoptera.

Mammas musik

Familjens far var rektor, en blid och tillbakadragen humanist som gärna lät min mor spela en framträdande roll. Och det gjorde hon på olika sätt – spelade och sjöng, skrev om musik i tidningarna. Men bakom alltsammans fanns, har jag förstått, en stor sorgsenhet.

Putte var en undernörd, gulblek liten pojke. På de första bilderna ser han nästan ut som en liten gubbe. Men ganska snart hämtade han sig i det välförsedda hemmet.

Avesta var en stad där kriget gjorde sig påmint på många sätt. Här låg en av landets stora järnvägsknutar, här producerades rostfritt stål och pansarplåt. Runt staden stod luftvärnsbatterier. Alla visste att en dag kunde sirenprovet vara allvar.

En lycklig tid

Men dysterheten till trots, det här var en lycklig tid för mamma. Hon promenerade på Torget med en liten pojke i handen. Hon gick till kristidsnämnden och fick kuponger för att klä upp och föda den lille.

Det blev ett helt annat liv för mamma. Hon spelade och sjöng, men det var barnvisor och inte Ruben Nilsson eller pianosonater. Hon pålsade på sin lille son och gick med honom genom snödrivorna på barnkalas.

En riktig familj

En dag bekräftade stadsläkaren att hon var med barn.

1944 föddes jag.

Nu blev det en riktig familj vid Stationsgatan. Putte skröt med sin lil-

Magnus Lind beundrar sin ”storebror” som till och med kan ringa och tala i telefon, kanske med mamma i Finland...

lebror och var noga med vem som släpptes in i barnkammaren.

Kriget gick mot sitt slut. En del krigsbarn började åka hem. Överallt i Avesta fanns finska barn. Några, som Putte, hade tappat kontakten med sina riktiga föräldrar. Det verkade inte finnas någon som frågade efter honom där borta i Finland.

Skolväskan

Kriget hade slagit sönder inte bara hus utan också familjer. Puttes mamma verkade inte ha möjlighet att ta honom tillbaka.

1946. Det finns en bild i fotoalbumet. Mamma och lillebror beundrar hans skolväska.

Nu börjar mina egna minnen. Jag står på bakgården och tittar på Putte som cyklar runt på en länad springsjasykel. Han cyklar omkull och jag tjuver förtvivlat trots att han klarar sig ganska bra. Vi blev ett litet team, han och jag.

”Putte, kom hem!”

Så en dag kom han inte hem. Hela eftermiddagen gick utan att någon sa ett ord om Putte. Jag fick choklad och blev utan anledning ompysslad av tysta vuxna.

Klockan nio ringde telefonen. Mamma sa något kort och så lyftes

forts nästa sida —>

Spanska krigsbarn får erkännande

De spanska krigsbarnen från inbördeskriget 1936-37 har fått ett efterlängtat erkännande.

Fredagen den 21 januari 2005 blev ett historiskt datum för de 603 krigsbarn som fortfarande bor utomlands.

Den spanska regeringen beslöt då att betala pension till dem med 6 090 Euro per år (cirka 55 000 kronor) och erbjuda dem gratis sjukvård i Spanien.

– På detta sätt vill vi erkänna Spaniens historiska skuld till dessa landsmän, sa vice premiärminister **María Teresa Fernández de la Vega**, enligt ett TT-telegram (bl a i DN 22 jan-05).

Beslutet har uppmärksamrats globalt. Vår vän **Pertti Mustonen** i Buenos Aires har sänt ett mail med utdrag av en artikel i dagstidningen Clarin El Mundo.

Under inbördeskriget sändes cirka 30 000 barn utomlands (Frankrike, Storbritannien, Belgien, Schweiz, Mexiko och Sovjetunionen, dock inga till Sverige fast det var meningen) av den lagliga vänsterregeringen, men general Francos fasciststyrkor gick segrande ur striderna.

De flesta av barnen återvände, men många drog vidare till Chile, Venezuela eller Mexiko.

Till Sovjet sändes minst 3 000 barn, kanske upp mot 5 000, men deras hemresa fördröjdes av andra världskriget. Inte förrän 1956 kunde ett par tusen återvända hem. Många av dessa före-drog efter en tid att resa tillbaka till Sovjet, eller andra länder, eftersom de inte längre kände sig hemma i Spanien och inte heller ansåg sig särskilt väl mottagna.

Många av krigsbarnen entrollerades i Röda armén, och på de spanska krigsbarnens egen hemsida www.fundacion-nostalgia.com/ guerra.php3 finns en lång lista med namn på spanska "barn" som deltog i försvaret av Leningrad under den långa belägringen.

Enligt uppgifter i den spanska pressen är 603 krigsbarn ännu i livet, 240 bor i Ryssland, 33 i Ukraina, 5 i Georgien och 270 i Chile, Venezuela och Mexiko.

Det är nästan otroligt att de spanska myndigheterna har så väl (?) reda på antalet, och förmodligen även namn och identitet, för sina förlorade söner och döttrar.

Genomsnittsåldern för krigsbarnen är nu 75 år, men för Spanien är de ännu "niños de la guerra".

Kai Rosnell

...som svek men återkom

forts från föregående sida

jag upp på en stol och fick ta telefonluren. Det var Putte.

– Kom hem Putte, kom hem, skrek jag innan jag lyftes ner.

Från den dagen hade jag ingen storebror. Ingen att beundra på bakgården. Ingen som stavade sig genom sagoboken. Ingen att möta utanför folkskolan.

Inget svar

Mamma förklarade att Puttes mamma hade dykt upp. Hon hade funnit en ny man och nu skulle familjen återförnas.

Varje jul skrev vi till Putte. Vi valde julklapp med stor omsorg och gick till postkontoret tysta och högtidliga.

Inget svar.

År efter år gick breven och pake-ten över havet till Vasa. De kom fram, men inget svar. Kanske ville inte Puttes mamma ha den här kontakten men vågade inte skriva och säga det. Julklapparna fick Putte i alla fall, det visade sig senare.

Kände mig lurad

Mamma fortsatte med sina brev till jul men inga presenter. Jag skrev några rader under hennes brev, men vi hade inget hopp om att få kontakt.

Mamma och jag gjorde i ordning fotoalbumet med massor av Putte-bilder. Jag kände en blandning av ilska och sorg, mest ilska tror jag. Jag hade blivit lurad. Jag hade spelat lillebror åt en kille som sen bara försvann.

Och jag tyckte mamma var löjlig med sina julklappar och patetiska brev. Klart att dom inte ville ha kontakt med oss...

Och så hände det otroliga. Jag hade just fått min andre son då det ringde på telefonen. Det var Putte. Han hade bott i Stockholm flera år, hade två barn och nu tyckte han det var dags att höra av sig. Han arbetade, som så många andra finländare, på chokladfabriken i Sundbyberg.

Del av vår familj

Han var sig lik. Samma blå ögon. Samma vänlighet. Samma sätt att stryka undan luggen.

Först reagerade jag som jag förberett mig på: okej, det var ju roligt. Men varför passar det nu då?

Efter ett par minuter var alla dom känslorna bortblästa.

Putte och hans familj blev en ny gren i vår familj (som nästan helt är utan släkt). Familjen från Vasa klev in i vårt liv.

Putte var praktisk, han hjälpte min mamma med det mesta, sänt som jag inte klarade av. Vi åkte till Avesta och tittade på de gamla miljöerna.

Trassel

Putte berättade försiktigt hur han saknat allt. Livet i Finland blev inte lätt för honom. Ingen riktig skolgång, flyttningar, trassel av olika slag. Knappt fjorton år gammal gick han till sjöss.

Under några år fick vi gräva, rota och sudda i det gamla tillsammans. Putte gick via kvällskurser och vidareutbildning från chokladfabriken till IBM där han var inköpare.

Familjen flyttade från hyrestvåan till en villa i Bålsta. När min mamma 1979 gick bort grät vi tillsammans på kyrkogården i Avesta.

Så kom vintern 1980. Putte åkte på tjänsteresa norrut. E4 norr om Söderhamn, Snörök, halka och en mötande långtradare. Polisen i Söderhamn meddelade kortfattat vad som hänt.

Jag hade ingen bror längre.

I villan i Bålsta samlades släktingar från Finland som jag aldrig träffat. Där fanns halvbröder och halvsyster och en syster.

Men det var jag som gick med änkkan i begravningsståget. Jag var Brodern.

Magnus Lind

Stort intresse för Haparanda

Haparanda-högtiden 25-27 april lovar att bli någonting alldeles extra.

Intresset bland våra medlemmar är glädjande stort. I skrivande stund är över 40 av de förhandsbeställda 50 dubbelhytterna på båten till Helsingfors redan bokade, men det finns troligen möjlighet att få fler hytter.

De 360 sovplatserna på tåget från Helsingfors till Torneå bör räcka för att täcka efterfrågan.

Medlemmar från hela landet har anmält sig, från sydligaste Skåne till nordligaste Norrland.

Vid ett besök nyligen i ateljén där konstnären Anna Jäämeri-Ruusuvuori lägger sista handen vid sin krigsbarnsstaty kunde vi konstatera att verket håller vad det lovade vid presentationen.

Det blir ett fint monument, tre meter högt.

Konstverket är färdigt, endast gjutningen återstår, samt arbetena med fundamentet och informationstavlan som ska berätta för de fäkunniga vad monumentet handlar om – en folkkrö-

relse utan motstycke i våra länders historia.

Kungen inviger

Programmet för invigningen är i det närmaste klart: Kung Carl XVI Gustaf avtäckar och inviger monumentet tisdag 26 april och deltar också i huvudfesten på eftermiddagen.

Exakt vilka programpunkter som president Tarja Halonen tänker närvara vid har vi inte fått veta ännu. Hon har dock lovat komma och deltar sannolikt åtminstone på huvudfesten.

Ingen deltagaravgift

Glädjande nog har Haparanda-projektet fått så många bidrag från olika stiftelser och organisationer att den deltagaravgift på 500 kr som planerades helt kunnat slopas. Simultantolkning, bussar m m ingår ändå.

Likaså har deltagaravgiften till seminariet på måndagen kunnat strykas helt, tack vare ett bidrag från Letterstedtska föreningen speciellt för seminariet.

De som redan hunnit betala dessa avgifter får tillbaka pengarna kontant vid överresan med båten.

Två generationer möts

Seminariet på Torneå stadshotell pågår kl 15-18 måndag 25 april.

Föreläsare är professor Singa Sandelin Benkö, Helsingfors, tre veteraner samt överstelöjtnant Orvar Nilsson, Halmstad, och dr Martin Parsons, Reading, England.

Temat är "Två generationer möts – krigsveteraner och krigsbarn".

Krigsbarnståget från Helsingfors avgår söndag kväll kl 18.40.

Ett kort uppehåll i Riihimäki följs av ett 40 minuters stopp i Tavastehus (Hämeenlinna). Där invigs tidigare på dagen ett minnesmärke över de krigsbarn som för därifrån under kriget.

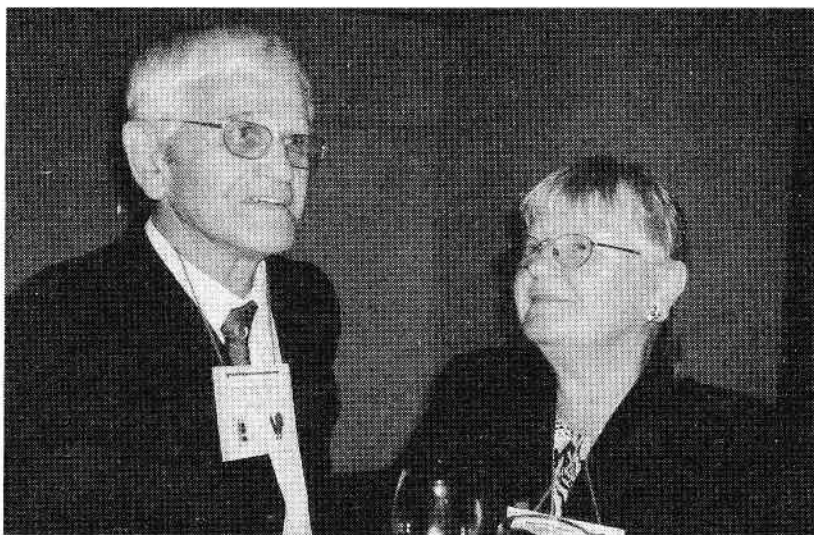
Sådana minnesplattor finns på flera platser i Finland: Helsingfors, Åbo, Lahtis, Björneborg, Uleåborg, Kotka förutom krigsbarnsstatyn i Kemi.

Tåget går via Seinäjoki, Kokkola och Uleåborg till Torneå.

Vid ett kort uppehåll i Kemi hälsas deltagarna av stadsdirektör Kalervo Ukkola och Eila Leminaho, ordf i Kemis krigsbarnsförening.

Kai Rosnell

En solskenshistoria

Keijo och Seija Yndén syns ofta på krigsbarnsträffar. Här i Jyväskylä.

Foto: Kai Rosnell

Vi måste berätta om detta som hände sommaren 2000. Våra medlemmar Onni och Majlis Lönnqvist var på bilresa i Finland. Stannade till vid en informationstavla i Helsingfors, de stod och försökte hitta rätt och talade kanske lite högt, skånska tillika!

Då stegar en liten man fram och säger som så att, "Jag hör att ni talar skånska – jag kom till Skåne som krigsbarn. Kom tillsammans med Matti o Seija Koivistoinen till Förslöv."

Oj, det måste vara Seija i Lund, säger Majlis.

De diskuterade väl om dattan och dattan. I alla fall så hade Majlis och Onni medlemslistan med och gav Asser Leppänen vår adress, samt fick givetvis Assers telefon och adress.

När vi sedan fick adress och tele-

fonnummer så ringde jag (Seija) till hans sommaradress i Pernå. Asser bor vintertid i Florida och från april till oktober i Pernå.

Så på sommaren 2001 när vi som vanligt reste till släkt och vänner i Finland så besökte vi även Asser i Pernå. Det var så trevligt att ses igen, jag hade inte sett honom sedan 1956-57 någonting.

Jag tog också då kontakt med hans fostersyskon i Förslöv. Men skam till sägandes så har vi inte pratat med varandra sen dess. Men jag har Assers adress i Florida så nu skall jag skriva igen.

Det var denna lilla historia som säger oss att världen är bra liten ändå.

Seija Yndén

Här är hela programmet

Obs! Alla klockslag är **finsk tid** såvida inget annat anges! Reservation för ändringar.

Lördag 23 april. Resa med båt, Viking Line, avgång kl 16.45 (svensk tid) Stockholm-Helsingfors (för deltagarna från Sverige).

Söndag 24 april: Ankomst Helsingfors 9.55. Arrangemang, bl a bussrundtur och gemensam lunch med de finska deltagarna.

Resa med tåg (kupé med två sovplatser) från Helsingfors kl 18.40 tillsammans med de finska deltagarna och veteraner.

Besök vid den färska minnesreliefen i Tavastehus.

Måndag 25 april: Tåget anländer till Torneå kl 8. Buss till hotellen, frukost. Incheckning och registrering.

Bussrundtur Haparanda-torneå kl 11.

Här kan du övernatta

Var kan jag bo i Haparanda?

Om man vill vara med på både seminariet på måndagen, invigningen och festen på tisdagen och veteranernas jubileumsfest på onsdagen krävs två övernattningar.

Haparanda stadshotell, Sverige-finska folkhögskolan (intill stadshotellet), och **Haparanda vandrarhem** lär vara fullbokade.

Vandrarhemmet Palogården 6 km norr om Haparanda har 41 bäddar för 180 kr per person och natt. Upplysningar Marja Tähtinen, tel 0922-60177.

I Kemi tre mil från Haparanda erbjuder hotell Merihovi dubbelrum för 70 Euro (35 euro per person), tel 00358-164580100.

Torneå stadshotell har rum och förmedlar även kontakt till stadshotellet i Rovaniemi (tio mil från Haparanda), och lovar gratis resa för dem som väljer det alternativet. Tel 00358-1643311.

Bokning senast 14 mars, bokningskod "Krigsbarnen".

Välkomstdrink Stadshotellet, Haparanda, kl 12.30. Därefter gemensam lunch kl 13.

Kl 15-18 seminarier, Folkets hus, Torneå.

Vernissage, konstutställning kl 19. Stadens mottagning, Haparanda, kl 20.

Tisdag 26 april: Förmiddagen ledig. Gemensam lunch kl 12.

Invigning av statyn kl 14 med musik av Lapplands militärmusikkår, tal av projektledare Pirkko Ahlin, musik, samt tal av Sveriges konung Carl XVI Gustaf.

Kl 15 Kaffe och smörgås på Joentalo, Torneå.

Kl 16: Huvudfesten med musik, festtal m m, Joentalo.

Kl 20: Kvällsfest med middag på Torneå stadshotell. Buss till hotellen.

Onsdag 27 april: svensk-finsk gudstjänst i Haparanda kyrka, biskop Hans Stiglund, kyrkoherde Kimmo Sulila.

12.30 Gemensam lunch, Haparanda stadshotell.

14.00: Veteranernas jubileumsfest, Torneå.

18.00: Avskedsmiddag Torneå stadshotell.

Tåget till Helsingfors avgår kl 22.45.

Torsdag 28 april: Tåget anländer till Helsingfors kl 8.00. Dagen fri.

Båten till Stockholm avgår kl 17.30

Freitag 29 april: Båten anländer till Stockholm kl 9.30 svensk tid.

Anmälningkupong Haparanda

(Kryssa för det du vill delta i)

Lördag 23/4 Båtresan Stockholm – Helsingfors	50 kr	.....
Söndag 24/4 Arrangemang i Helsingfors, bl a bussrundtur samt gemensam lunch med de finska deltagarna	15 • (betalas där)	.....
Tågresan Helsingfors – Torneå	250 kr	.....
Måndag 25/4 Frukost på resp. hotell	65 kr	.....
Bussrundtur Haparanda (90 kr betalas där)	.....	.....
Välkomstdrink Haparanda stadshotell	65 kr	.....
Gemensam lunch, Hap. stadshotell	115 kr	.....
Seminariet, Torneå stadshotell	.....	.....
Stadens mottagning	.....	.....
Tisdag 26/4 Lunch Torneå stadshotell	110 kr	.....
Invigningen	 X	.....
Huvudfesten, Joentalo	70 kr	.....
Festmiddag, Torneå stadshotell	260 kr	.....
Onsdag 27/4 Gudstjänst i Haparanda kyrka	.....	.....
Lunch, Haparanda stadshotell	115 kr	.....
Veteranernas fest	.....	.....
Avskedsmiddag, Torneå stadshotell	175 kr	.....
Tågresan Torneå – Helsingfors	250 kr	.....
Torsdag 28/4 Dagen fri i Helsingfors	.....	.....
Båtresan Helsingfors – Stockholm	50 kr	.....
Summa:	1575 kr	.....

Namn:.....Födelseår.....(för båtresan)

Adress:.....

Tel.....

Blanketten skickas senast den 14 mars 2005 till Evans Olsson, Arentvägen 5, 806 48 Gävle.

Betalningen skickas till RFK:s postgiro 424 54 97 – 5.

Skriv ditt namn samt "Anmälan Haparanda" på talongen.

Närmare upplysningar: Irja Olsson, tel 026-167678 eller 070-5743774.

Frivilligkårens "krigsförbrytelse"

Stor uppmärksamhet har ägnats i medierna åt amerikanska soldaters krigsförbrytelser i Irak. Fångar har förödmjukats, torterats, skjutits.

Nästan ingenting har skrivits om det brott mot Haagkonventionen (av 1907, senare Genevekonventionen) som den svenska frivilligkåren i vinterkriget gjorde sig skyldig till i mars 1940, en händelse som överstelöjtnant **Orvar Nilsson** beskrivit i sin bok "När Finlands sak blev min" (recenserad i MN nr 3-2004).

Frivilligkåren hade ansvar för ett frontavsnitt i Märkäjärvi, Salla. En "svensk" spaningsbas blev upptäckt och anfallen av överlägsna ryska styrkor.

"Efter hård strid och med stora ryska förluster avvärjdes anfallet. Där efter kunde jägarkompaniet i skydd av mörker, kvarlämnande sex stupade, men medförande sina sårade ta sig ur holmen och återvända till stridsgruppen", skriver Orvar Nilsson och fortsätter (sid 44):

"Den striden blev mycket omtalad och de som varit med berättade gärna. Man talade öppet om att sex fångar medförts från holmen. Men utan skidor och pulsande i snön utgjorde fångarna ett hinder under återfärden, och likviderades därför."

Jag ringar upp Orvar Nilsson för att höra mer om detta. Han bekräftar

att hans uppgifter är riktiga – han var där och hörde berättelserna:

– De som var med talade öppet om det, men några dagar senare blev det fred och man la "locket på". Man ändrade till och med i en rapport, säger Orvar Nilsson.

– Det enda rätta hade naturligtvis varit att bara släppa fångarna. De utgjorde ju ingen fara längre.

Förmodligen hade "slutresultatet" blivit detsamma: antingen hade fångarna förfrusit i den starka källden, eller så hade de blivit likviderade av sina egna eftersom de låtit sig tas till fånga – så hanterade Sovjetunionen i regel de soldater som gett sig.

forts på nästa sida →

Harry Martinson och Vinterkriget

Bland soldaterna i den svenska frivilligkåren under vinterkriget fanns också **Harry Martinson**, författare och senare nobelpristagare.

Han har skrivit en bok om sina erfarenheter och tankar "Verklighet till döds" som utkom 1940. Den gavs ut i en nyutgåva 1990 via Harry Martinson-sällskapet och Carlssons bokförlag.

Författarens alter ego Holger Tidman och kamraten Ejder (som kan identifieras som **Eyvind Johnson** som fick dela nobelpriset med Martinson 1974) reser omkring bland de svenska förbanden i norr och försöker värva folk till frivilligkåren, fast det heter att de "informerar om läget".

Han är mycket irriterad på den massiva likgiltighet han möter, och det går trögt att få ihop tillräckligt mycket folk till frivilligkåren. Han tycker att han till och med motarbetas av "stockholmarna" som bara är bekymrade för att de inte har något varmvatten.

Harry Martinson deltog själv i frivilligkåren som postbärare och rörde sig en hel del i Salla-Märkäjärvi-området där frivilligkåren avlöst en betydligt större finsk bataljon med uppgift att inte släppa fram fienden.

Författaren skildrar de snötäckta myrarna i ödemarken där de groteska liken efter stupade och förfryssta ryska soldater låg i mängder, delvis över-

snöade.

Han skriver med återhållen vrede om den avgörande striden, för bakom frivilligkåren finns bara ett enda kompani som reserv, men inga förstärkningar från Sverige finns i sikte.

Om fienden hade känt till hur få försvaren hade det varit enkelt för dem att tvinga sig fram, med sin mångfaldigt större numerär. Nu lyckades svenskarna slå tillbaka nio anfallsvågor på en natt, och fienden hade nått till bara 15-20 meter från svenskarnas posteringar. De använde inte sina handgranater, de visste inte att de var så nära.

För Harry Martinson är kriget en kamp mellan "humanism och förvuxen teknologi". Sex år tidigare hade han bevistat en författarkongress i Moskva, och han erkänner att han då trodde att "den sovjetryska fredsviljan var äkta".

Det är en besvikelse och desillusionerad Harry Martinson som återvänder hem och skriver boken. Han brann för friheten.

Martinsons irritation gentemot "stockholmarna" är en omskrivning av regeringen som motarbetade rekryteringen av frivilliga.

Den kritiken kommer också till uttryck i **Orvar Nilssons** bok "När Finlands sak blev min" (se artikeln ovan). Där beskriver han (sid 52) hur Finlands-

kommitténs ordförande professor **Andreas Lindblom** anklagar regeringen för att ha fördröjt starten av frivilligrörelsen och för att ha förbjudit all reklam för den, och pressen fick inte skriva om den. Först i februari hade regeringen gjort medgivanden för frivilligkårens rekrytering. Även LO (Landsorganisationen) kritiserades skarpt för att ha vägrat lämna ett sympatiuttalande, men det kom den 21 februari 1940, två månader för sent.

Olof Lagercrantz var redaktör för tidskriften *Den frivillige* och gav uttryck för den bitterhet de frivilliga kände gentemot den svenska regeringen, "en vanärens och nesligthetens regering". Numret stoppades och fick inte spridas i Sverige.

Lagercrantz skrev i detta nummer en dikt som placerades på första sidan, med titeln *Den trettonde mars*. (Återfinns i boken *Svenska frivilliga i Finland 1939-1945*, sid 147.)

Regeringen var uppenbarligen mycket rädd för att företa sig något som kunde uppfattas negativt av Sovjetunionen.

Svenska folket däremot ställde helhjärtat upp för Finlands sak.

Kai Rosnell

Se även **Ebbe Lindbloms** artikel *Harry Martinson och författarnas vinterkrig* i nämnda bok.

...Frivilligkåren

forts från föreg sida

Händelsen har dock tagits upp till behandling igen. Historikern **Göran Andolf** har forskat och skrivit mycket om de svenska frivilligas insatser i Finland (Se Svenska frivilliga i Finland 1939-1944, 1989). Han är inte lika säker.

– Det är oklart vad som egentligen hände. Det finns en rapport att sex fångar togs och måste likvideras på hemvägen. I en annan rapport finns den meningen inte med, säger Göran Andolf.

– Det är tänkbart att berättelserna är mest "skryt", attityden gentemot ryssar på den tiden var ungefär "som att jaga älg".

I den citerade boken, sid 125-126, är Göran Andolf dock ganska säker på att det som Orvar Nilsson berättar verkligen äg rum.

Ingen har ställts till svars för händelsen, och den eller de som höll i vapnen har inte pekats ut.

En annan historia

I detta sammanhang kan jag berätta en sann historia från fortsättningskriget. En ung präst hade förlorat sin hustru vid bombningarna av Helsingfors. Han blev fältpräst men följde med spaningspatruller bakom fiendens linjer.

En gång hade han hamnat illa till med fiender nära inpå, och han hade tagit en fånge.

– Om jag skjutit honom hade jag avslöjat mig för fienden.

– Hur klarade du dig ur situationen, frågades.

– Jag använde yxan!

Fältprästen blev senare en omtyckt kyrkoherde. Men alla kände till hans "hemlighet".

Sådant var kriget. Och krig är fortfarande krig, en kamp på liv och död.

Kai Rosnell

Träd. Grafik av Bo Jonzon, Lysvik.

Ögonvittnen berättar

Lottakårens kvinnor i beredskap 1939-45

Riksförbundet Sveriges Lottakårer har nyligen gett ut en minnesskrift som bygger på intervjuer med nästan 40 lottor som var med på den tiden. De flesta är en bra bit över 80 år och intervjuerna har gjorts av historikern och frilansjournalisten **Jonas Cederquist**.

Det är inte någon tillfällighet att utgivningen skett i september 2004. Det är 80 år sedan kåren bildades så det är alltså också en jubileumsskrift.

Naturligtvis ville jag kontrollera om det fanns något om finska krigsbarn, och visst gjorde det.

I ett kapitel "Please, hold my hand" har samlats intervjuer som berättat om såväl finska krigsbarn som den från finska Lappland flyende befolkningen, men också om norska och baltiska flyktingar, om utväxling av

krigsfångar och mottagande av koncentrationslägrens svårt medtagna människor.

Åtta intervjuer ger åtta korta berättelser om mötena med de finska krigsbarnen. Några nya fakta kan man inte finna. Personligen saknar jag fler berättelser från och om de s k rese-lottorna, som äkte land och rike runt med barntransporter. Att Lottakåren drev flera barnhem antingen självständigt eller i samverkan med Hjälpkommittén beskrivs inte heller.

Det finns ytterligare fjorton kapitel, där Lottakårens mångomspännande verksamhet framställs genom minnesgoda lottors berättelser. Man får hyggelig kunskap om förplägnads-, expeditons-, sjukvårds-, idrotts- och signallottor, och om de s k torusvalornas arbete.

Boken avslutas med hur lottakåren bidrog till förändrad kvinnoyn och hur självförtroendet stärktes och kvinnorna kunde bryta in på tidigare manliga domäner.

ISBN-nummer finns inte utan boken förefaller endast säljas av Lottakåren. Den kostar 200 kr + 95 kr i porto och postförskott. Det finns ingen anledning att köpa boken enbart vad gäller finska krigsbarn, men är man intresserad av vad lottorna sysslat med är det en trevlig bok, om man tycker priset är rimligt.

Tapani Rossi

Sång om Karelen

Skönast ibland sköna glimtar syns dock skymten av Karelen,
som ett vattenglim bland träden, som ett ljusnat sommarvatten
i den juniljusa tiden då en kväll knappt hinner skymmas
förrn den träflöjtsklara göken ropar åt den ljuva Aino
att ta dimmans slöja med sig, stiga upp ur junivattnen
gå emot den stigna röken, komma till den glada göken,
i det susande Karelen.

Ur Aniara, av Harry Martinson.

Det är troligt att Harry Martinson någon gång besökte Karelen. I rymdeposet Aniara symboliserar Karelen den sköna planeten Doris som människorna förstört och tvingats lämna i ett jättelikt rymdskepp, med kurs mot Lyrans stjärnbild, en hopplös resa.

Forskning om adoptionerna

Ledstjärnan: Att få ett gott hem

Äntligen!

Äntligen har finska krigsbarns-adoptioner blivit föremål för forskning.

Visserligen "bara" på magisternivå i form av en D-uppsats, men **Suvi Virkamäki** har uppmanats av Historiska institutionen vid Stockholms universitet att arbeta vidare och skriva en doktorsavhandling.

55 adoptioner granskade

Hennes uppsats har titeln "Att få ett gott hem...". *Finska krigsbarns-adoptioner i Stockholm 1946-1947*. (Finns som pdf-fil Web Report no 7 på www.migrationinstitute.fi).

Hon har gått igenom de 55 adoptioner av finska krigsbarn som godkändes av domstolarna åren 1946-47. Hon har gått igenom fosterföräldrarnas adoptionsmotiv och -argument liksom de biologiska föräldrarnas argument för att ge sitt medgivande. Hon undersöker också myndigheternas argument och finner att de finska myndigheterna ofta var negativa till adoption, men domstolarna tog ingen större hänsyn till de negativa utlåtandena.

Östberg felinformerad?

Författaren finner att det vägledande var "barnens bästa" och "ett gott hem". Det var alltså inte av omtanke om fosterföräldrarna och deras önskan om ett "eget" barn.

Det visar sig att under de två undersökta åren blev fler pojkar än flickor adopterade. Det måste nog tillskrivas slumpen, för totalt sett dominerade flickorna klart adoptionsstatistiken bland krigsbarnen.

Suvi Virkamäki avslöjar också att advokat **Lars Östberg**, som skötte om det mesta i Hjälpkommittén för Finlands barn, var felunderrättad när han påstod att "de finska krigsbarnen som adopterades till Sverige var föräldralösa". Av de undersökta 55 fallen var det bara två fall där båda föräldrarna var döda.

Lagen ändrades

Författaren framkastar en intressant teori att de förestående krigsbarns-adoptionerna kan ha haft stor betydelse när adoptionslagstiftningen ändrades 1944 så att även par med

Suvi Virkamäki har börjat forska kring de finska krigsbarns-adoptionerna på 1940-talet. Hennes magisteruppsats ger mersmak. Foto: Kai Rosnell

egna biologiska barn kunde adoptera – den möjligheten fanns inte tidigare.

Uppsatsen är välskriven och tillför ny kunskap.

Det skall bli mycket intressant att se vad hennes fortsatta forskning kan ge.

– Jag kommer att börja redan i januari och undersöka alla fallen i Högsta Domstolen om tvistemål i adoptionsfallen. Jag hittade nämligen fall redan från 1944! Det betyder att jag måste gå genom alla domslut i adoptionsärenden redan från 1940-talets början, för att vara säker att inte missa något. I vilket fall som helst kommer

jag att skriva en bok om detta ämne, lovar Suvi Virkamäki, som är 43 år, kulturarbetare och museilärare..

"Mina barn"

– Jag sänder så varma tankar till er alla! Finska krigsbarnen har blivit "mina barn" under arbetets gång. Så jag har utökat familjen, min man och jag har nämligen fem egna barn.

Själv är jag framför allt intresserad av att få veta hur de adopterade barnen har fått det i sina liv. Därtill krävs förstås djupintervjuer med dem, och det finns inte hur mycket tid som helst. Om några tiotal år är vi alla borta.

Kai Rosnell

- inlägg - debatt - inlägg - debatt - inlägg - debatt -

Uppgifterna tryter inte – vi har mycket kvar att göra!

I senaste MedlemsNytt kommenterar ordföranden att Haparanda-projektet nu blivit så stort att hon börjat fundera på vad förbundet skall göra efter detta.

Visst har det projektet krävt stora insatser av några medlemmar och man kan mycket väl förstå om entusiaster som **Pirkko Ahlin** och **Irja Olsson**, för att bara nämna två i vår krets, kan känna sig trötta efter ett enormt arbete med planeringsmöten, kontakter, sponsorsökande osv. Utan entusiaster skulle varken föreningarna eller förbundet fungera och ingenting bli gjort.

Monumentet i Haparanda-Torneå kommer att bli kulmen på vår strävan att göra oss synliga för kommande generationer. Det kommer att finnas där och för eftervärlden berätta att där passerade 30 000 eller fler finska barn för tillfällig eller permanent trygghet i Sverige eller för återförening med hemlandet. Det är onekligen starkt gjort att genomföra projektet.

I Sverige och Finland har vi nu rest och skruvat upp minnesmärken över oss själva. Danska finneborn har skapat ett minnesmärke över broderskärlek och forsterföräldrar.

Vår egen historia dokumenteras dessutom i en mängd andra sammanhang. De personliga berättelserna blir allt fler, från självbiografiska volymer via berättelser samlade i antologins form till små artiklar, dikter i medlemsblad.

Parallellt har gjorts och görs mer eller mindre vetenskapliga studier av hur vårt traumatiska liv varit och format oss. Det görs t.o.m. filmer om finska krigsbarn. En bakomliggande ambition är att tala om för eftervärlden vad som skett.

Ja, nog kommer vi att ha lämnat en mängd spår efter oss.

Men tar luften slut med det?

Jag vill vända blicken delvis utanför vår egen krets. Jag syftar närmast på de organisationer som medverkade till att denna folkvandring av småtingar kunde genomföras. Jag har inte någonstans sett en samlad infor-

mation om vad Lottakären gjorde för eller med oss, men jag har sett och förstått att det var ett enormt arbete.

Än mindre har jag en aning om hur all logistik löstes med planering av alla resor kors och tvärs i landet. Vad och hur var SJs roll? Röda Korsets insatser skedde på något sätt i det tysta, men de tycks ha funnits med i många olika sammanhang. Kan man få en samlad bild av deras insatser?

Pentti Käppi skrev om en liten grupp människor – finska ledsagare – vars existens för mig var en nyhet. I mitt sökande efter barnhem för finska krigsbarn har en ständigt återkommande fråga kommit upp: Hur uppstod initiativet till att upplåta alla dessa herrgårdar, villor och speciella hem, som stod till buds för flera tusen finska barn? Hur bemannades de? Vilken kontroll fanns osv?

Jag har bara visat på några exempel på nya projekt. Det finns så mycket annat att ta tag i, forska om och dokumentera, att jobb finns i flera år för såväl riksförbundet som föreningarna.

Nog kan vi orka skapa något slags minne över de insatser som gjordes för vår omvårdnad av tusentals enskilda människor, privata eller organiserade, **att hjälpa** var deras främsta ledstjärna. Men det fordrar att fler medlemmar engagerar sig lite mera. Vi kan inte bara förvänta oss att en liten styrelse eller kommitté är från år skall orka dra nya lass, om man vill att något skall göras.

Visst, man kan ju också sätta sig ner och skåda sin egen navel. Men det är ju inte det vi finnar är kända för. Sisu är vårt "varumärke" eller hur!?

Tapani Rossi

OCH BARNET

För länge sedan,
Då,
var jag ett barn;
och Barnet ÄR.

Mirja Grigorjevna

KARLSKOGA VÄNTAR OSS

RFK inbjuder till Återsamling efter Haparandahögtiden samt **RFK:s riksmöte den 20 – 22 maj 2005 i Karlskoga Folkhögskola.**

Karlskoga ligger mitt emellan Stockholm och Oslo i den del av Sverige som heter Bergslagen i östra delen av Värmland. Karlskoga Folkhögskola ligger vackert vid sjön Möckeln. Logi kan även erbjudas på Ramada Hotell vid infarten till Karlskoga.

Vi hoppas kunna erbjuda ett intressant program.

På fredagskvällen kl. 20 ges teatern "Meitä on monta" (Vi är många). Den handlar om krigsbarn. Pjäsen gick i Helsingfors förra året och rönt stort intresse. Den kommer att visas på Kungsteatern inne i centrum av Karlskoga. Den spelas på finska men en översättning till svenska finns på programbladet. Du som är intresserad, kryssa för på talongen.

Samtidigt får vi tillfälle att träffas och minnas festligheterna i Haparanda. Vi kommer säkert att ha mycket att samtala om.

Ni som har foton från Haparanda var vänliga ta med dem. Det kommer att finnas en anslagstavla där foton kan sättas upp.

Viktigt! Skriv ditt namn på baksidan av fotografierna. Du får själv ansvara för att du får dem med hem igen.

Alla varmt välkomna!

Föreningen för Finska Krigsbarn i Mellansverige.

Pirkko Ahlin

Vägbeskrivning:

Från Stockholmshället: Åk E18 mot Oslo. Vid den stora rondellen mitt i Karlskoga ta av vänster mot Degerfors. Kör förbi lasaretsvägen och ta sedan vänster vid skylt Folkhögskola, adress: Rektor Lindholms väg 23.

Från Kristinehamnshället. Vid den stora rondellen ta av höger mot Degerfors.

Anmälningsblankett på nästa sida!

ANMÄLAN
Riksmötet Karlskoga folkhögskola
20-22 maj 2005
PROGRAM

Fredag 20 maj	Lördag 21 maj	Söndag 21 maj
13.00-17.00 Incheckning, registrering. 15.00 RFK:s styrelsemöte. 17.30 Middag. 19.30 Teater: Meitä on monta (Vi är många). Pjäsa om finska krigsbarn i samarbete med Karlskoga Finska Förening. Teaterlokal i centrum.	09.00 Registrering o incheckning. 10.30 Guidad bussrundtur svenska och finska. 12.00 Lunch. 13.00 Flagghissning - national-sånger. 13.30 Karlskoga Musikskola. 14.00 Välkomsthälsningar. 15.00 Kaffe. 15.30 Karin Öbman - kåseri. 16.15 RFK:s årsmöte. 20.00 Festmiddag med underhållning.	09.00 Video - Värnlands finnbygd. 09.30 Reidun Mellem Norge "Att vara norskt krigsbarn i Sverige 1944-1945". 10.15 Kaffe. 10.45 Lars Österdal, Rädta Barnen: Arbetet med ensamma flyktingbarn. 11.15 Ev frågestund. 11.45 Avslutning. 12.00 Lunch.

Klipp ut och sänd in senast 4 april 2004

Fredagen den 20 maj 2005

Middag 100 kr _____ kr
 Teater Meitä on monta 100 kr _____ kr

Lördagen den 21 maj 2005

Guidad bussrundtur Kryssa om du deltar! _____ 0 _____ kr
 Lunch, kaffe och middag 400 kr _____ kr

Söndagen den 22 maj 2005

Kaffe och lunch 150 kr _____ kr

OBS! Folkhögskolans logi inbetalas tillsammans med anmälningsavgiften. _____ kr _____ kr
 Delar rum med Fredag Lördag/söndag _____ kr

Delar rum med .....

Namn och telefon **Summa totalt att betala** _____ kr

Namn.....

Adress.....

Telefon.....E-post.....

Karlskoga Folkhögskola, Rektor Lindholms väg 23. Tel 0586-646 00

E-post: info@fhs.karlskoga.se Webadress: www.karlskoga.se/fhs

Logi extranatt fre/lö 100 kr/person

Logi dubbelrum inkl frukost, lakan, handduk 375 kr/person OBS! Ange vem du delar rum med!

Logi enkelrum inkl ovanstående lör/sön 475 kr/person

Anmälningsblanketten (som är bindande) skickas senast 4 april 2004 till Sven-Olof Larsson, Krongatan 15C 632 28 ESKILSTUNA

Betalning senast 4 april 2005: Finska Krigsbarn i Mellansverige, Postgiro 647 8385-5

Ramada hotell Boåsvägen 2, 691 33 Karlskoga, tel 0586-63740. Ange kod "Krigsbarn".

E-post: info@karlskoga.ramadasweden.se

Enkelrum 580 kr Dubbelrum 700 kr Trippelrum 870 kr - Rumsbokning gör du själv.

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen

samlas regelbundet. Vill du delta, ta kontakt med Jouko Rajaniemi tel 0290-249 17.

Gästrikgruppen

träffas hos Irja Olsson andra tisdagen i varje månad kl 13.

Vårens träffar: 8 mars, 12 april, 10 maj. Vill du vara med, ring Irja Olsson 026-16 76 78.

Göteborg

Årsmöte lördag 26 febr kl 13, Brf Alberts föreningslokal.

Mellansverige

RFK:s riksmöte.

Se sid 13-14.

Ostkusten

Oskarshamn

Medlemsmöte 16 mars kl 15 hos Aino Samuelsson. Ändrad tid! Anmäl till Ull-Britt tel 0491-18408.

Gotland

Medlemsmöten: 7 mars och 18 april i Björkstugan, Visby, kl 18.

22 maj i Bäl hos Liisa och Harry klockan 14. Bastubad ingår. Medtag grillkorv o handduk.

I samtliga fall anmälan till Liisa, 0498-33118.

Västervik

Sånggruppen samlas hos Frälsningsarmén, Hallströmsg. 8, Västervik, klockan 16 söndag 13 mars och 17 april.

Kontakta Pirkko Engström, 0490-305 66.

Måndag 11/4 kl 14: Ania Monahof och Marja Viik berättar om "mitt liv som krigsbarn".

Skåne

Lördag 12 mars kl 14: Årsmöte. Åkersbergs kursgård, Höör.

Stockholm

Medlemsmöten i regel sista torsdagen i månaden på Kristinehovs Malmgård, Kristinehovsg. 2, Stockholm, kl 18. Anmäl i förväg till Hillevi Näsström, tel 08-58017823.

Torsdag 24 februari: Joachim Calmeyer visar sin kortfilm "Bilderna fick ett ansikte".

Torsdag 17 mars: Årsmöte.

Torsdag 28 april: Medlemsmöte. Obs! Ingen auktion.

Söndag 29 maj kl 13.30: Vårfest.

RFK-info

Haparanda-Torneå 24-28 april 2005. Krigsbarnsstaty invigs. Se sid 8-9.

Riksmötet 2005 hålls i Karlskoga 20-22 maj.

16-18 september 2005: Krigsbarnsdagar i Helsingfors.

Augusti 2006: Krigsbarnsdagar i Vasa.

Tyska träffar

Krigsbarnsföreningen i Tyskland inbjuder till träffar och uppskattar besök även från andra länder.

Den första träffen äger rum i Kiel 7-8 maj i år.

En "världskrigsbarnskongress" arrangeras i Bad Boll 26-28 maj 2006.

Information om dessa träffar finns på internet: www.kriegskind.de eller kan fås av redaktionen.

Impi från Suomussalmi

Finns det någon som har ett exemplar av Gunilla Bönners bilderbok "Impi från Suomussalmi" att avvara/sälja? Kontakta redaktionen!

Det är Irene Virtala i Seinäjoki som vill visa den på bokmässan i Bologna i april.

Irene Virtala har skrivit en rapport om finländska krigsbarn i skönlitteraturen, "Tystnaden talar".

Den är ännu inte tryckt men det går att hämta hem den via internet. Adressen är: <http://www.migrationinstitut.fi/db/articles/pdf/webreports5.pdf>

Rapporten är på 99 A 4-sidor.

K.R.

"En gång krigsbarn" i ny upplaga

Sinikka Vesterbergs självbiografiska roman "En gång krigsbarn" har nu utkommit i en ny kompletterad upplaga. Den första som kom ut 1998 är slutsåld.

Boken är en av de bästa som skrivits i denna genre.

Den kan beställas via bokhandeln eller LISCO bokhandel, Marielhamn, tel 00358-18 17 177, e-post: bok@lisco.fi

Cirkapriset ligger kring 200 kronor.

Karelen-kryssning

En resa till Karelen arrangeras i sommar speciellt för krigsbarn, med avresa 29 juni och återkomst 2 juli. Pris från 435 euro.

Det är Risto Vasara i S:t Michelnejdens krigsbarn som tar emot beställningar och lämnar närmare information.

Avresa med buss från Tammerfors via Helsingfors till S:t Petersburg, alltså över Karelska näset. Inkvartering två nätter ombord på m/s S:t Petersburg som avgår på kvällen på floden Neva till Ladoga mot floden Svir där det långa ställningskriget ägde rum 1942-44.

Tredje övernattningen sker på hotell i Keksholm.

Klosterön Valamo besöks liksom Lahdenpohja och flera kända krigsskådeplatser, som Äyräpää och Talihtala.

Överstelöjtnant Heikki Marttinen är reseledare.

Upplysningar av Risto Vasara, tel 00358-15-611598, eller LomaLinja, Tammerfors, tel 00358-3-31403300, e-post: lomalinja@tampere.tournee.fi

K.R.

Medborgarskapet blev billigare

Nu 240 euro

Avgiften för förvärv av finskt medborgarskap genom anmälan sänktes vid årsskiftet till 240 euro.

Anmälningsavgiften för minderåriga och dem som har varit krigsbarn i de övriga nordiska länderna 1939-1945 är fortfarande 100 euro. Mer information: <http://www.uvi.fi>

Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölängsvägen 10
741 42 Knivsta

B-POST

"Krigsbarn" i Tyskland och Holland

Två böcker på "vår" litteraturlista har gjort mig nyfiken. Jag kände inte alls till författarna, bara titlarna: "Krigsbarn – ungdomsminnen från Dresden 1939-1947" av **Ralf Lüddeckens**, och "Ett krigsbarns erinran" av **Wil Danbratt**.

Böckerna har mycket gemensamt: de skildrar författarnas erfarenheter som barn, krigets barn, mitt under kriget. Författarna garanterar att allt är självupplevt, och det finns ingen anledning att tvivla på det.

Ralf Lüddeckens, född 1931 i Tyskland, skriver rakt och enkelt om hur det var att leva och bo i närheten av Dresden och ständigt vara utsatt för flyglarm och bombningar. Jag har inte läst någon skildring av kriget från den sidan förut, så boken gjorde ett starkt intryck på mig.

Plundring, våldtäkter

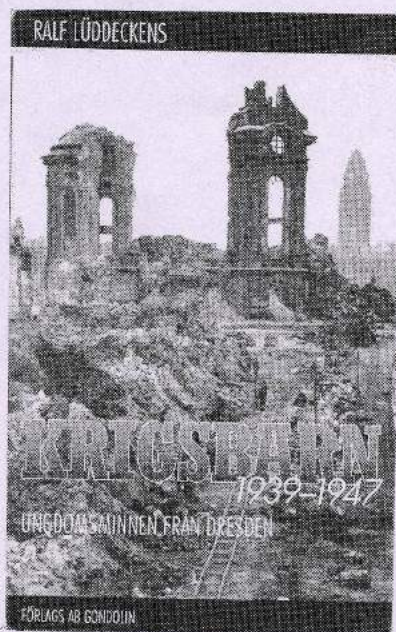
Framför allt händelserna i krigets slutskede när Dresden utsattes för andra världskrigets kanske massivaste bombningar, och när Tysklands sammanbrott var nära: de långa raderna av flyktingar österifrån på väg mot släktingar längre västerut, av fruktan att hamna i den tänkta sovjetiska zonen av Tyskland.

Man fruktade ryssarna, och man hade goda skäl: befolkningen utsattes för omfattande plundringar och våldtäkter. Och efter freden kom ett kommunistiskt skräckvälde som ersatte Hitlers diktatur.

Stöd av dagbok

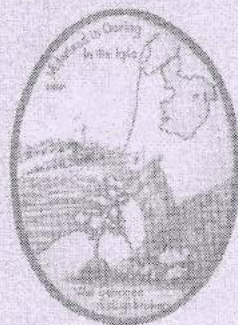
Lüddeckens har haft sin mors dagböcker som stöd för minnena.

Ralf Lüddeckens skriver mycket bra svenska, men så har han bott här i

Ralf Lüddeckens: *Krigsbarn. Ungdomsminnen från Dresden 1939-1947*. 1996. ISBN 91 88820 17 3.

ETT KRIGSBARN ERINRAN

HOLLAND 1939-1945

Wil Danbratt

Wil Danbratt: *Ett krigsbarns erinran*. B4press Förlag, Göteborg, 2003. ISBN 91-85189-01-4.

landet sedan 1952 när han lyckades fly från Östtyskland.

Ungdomsminnena från Dresden har han följt upp med ytterligare två memoarböcker, "Irrfärder" (1997) och "Drömlandet" (1999).

Holland under ockupation

Wil Danbratt skriver om hur det var att leva i Haag, Holland, under den tyska ockupationen. Hon skulle börja i fjärde klass när kriget bröt ut hösten 1939 och Holland ockuperades sommaren 1940.

Hon skriver konkret och osentimentalt om stort och smått, om sina egna blygsamma insatser som "kurir" för motståndsrörelsen, om familjens svårigheter att få mat för dagen, om hur hon bevittnade avrättningar och andra trakasserier, och hur hon med en viss skådespelarkonst lyckades lura sig förbi tyska soldater.

Wil Danbratt skriver också på svenska. Hon är bosatt i Göteborg sedan 1968.

Hennes dotter ville veta något om hur hon haft det under kriget i Holland, och när nazismen åter började få fötfastr bland unga svenskar ville hon berätta hur det verkligen var.

Hennes minne är imponerande, utan stöd av dagböcker eller andra anteckningar.

Så har jag fått stifta bekantskap med en annan sorts krigsbarn: de som blev kvar hemma och upplevde kriget på plats, som barn.

Böckerna är viktiga dokument över en angelägen aspekt av kriget: ur barnets synvinkel.

Kai Rosnell

Nästa nummer: Stort reportage från Haparanda!